

Милић Ф. ПЕТРОВИЋ
Архив Југославије, Београд

ФОНДОВИ ЗАВЕШТАЊА ПРАВОСЛАВНОГ БОГОСЛОВСКОГ ФАКУЛТЕТА У БЕОГРАДУ 1920-1941.

Задужбинарство је код Срба племенита делатност од старих времена.* У средњем веку владари из династије Немањића и висока властела подизали су себи за душу и свом отечеству на ползу цркве и манастире. У савремено доба многи богати Срби, трговци и привредници подигли су више импозантних грађевина и завештали их отечеству за културне и просветне сврхе. Предмет овог рада су фондови завештања Православном богословском факултету у Београду од његовог оснивања 1920. до 1941. године.

Фонд епископа нишког Никанора Ружичића

Епископ нишки Никанор Ружичић, студент Духовне академије у Кијеву и универзитета у Јени и Тибингену, професор и ректор београдске Богословије, свештеник у ослободилачким ратовима Србије, епископ жички, члан Српског ученог друштва и Српске краљевске академије, научни радник из области Српске цркве и канонског права, истакнута личност свога времена и народа – завештао је 1914. своју кућу у Београду будућем Богословском факултету и тако поставио свој камен у темеље будуће високообразовне установе у области теологије.¹ Распоредним решењем старатељског судије

* Овај рад је настао у оквиру пројекта бр. 149037А („Српска теологија у двадесетом веку“), који финансира Министарство науке и заштите животне средине Републике Србије.

¹ Никанор Ружичић (1843-1916), епископ нишки, крштено име Никола, рођен је у селу Свилеува, где је завршио основну школу, а у Шапцу полугимназију, богословију у Београду, Духовну академију у Кијеву. Замонашио се у манастиру Буково код Неготина, био професор и ректор београдске Богословије, војни свештеник у српско-турским ратовима 1876-1878, епископ жички 1886-1889, када је пензионисан. Након тога живео је у Загребу, Дубровнику и Цетињу, студирао теологију и философију на универзитетима у Јени и Тибингену. За епископа нишког изабран је 1898 и ту дужност обављао је до 1911, када је по други пут пензионисан. Умро је у Београду 1916. Био је члан Српског ученог друштва, Научног друштва у Новом Саду, Српске краљевске академије, чији је био и почасни члан. Бавио се научним радом из области Српске цркве и канонског права. Написао је неколико књига и више десетина чланака и студија. Покренуо је и уредио „Глас“, службено гласило Нишке епархије, основао је и уредио више манастирских и црквених библиотека, организовао уређење шематизма Нишке епархије, првог дела те врсте у Српској цркви Краљевине Србије. Најзначајнија дела: Историја Српске цркве, Номоканон Српске цркве књ. I, Теорија

од 18. марта 1922. М. Бр. 2332 оснажен је тестамент поч. епископа нишког Никанора од 12. априла 1914, чија тачка 2. гласи:

„Моју кућу у Београду у Косанчићевом венцу бр. 16 остављам после моје смрти Универзитету Краљевине Србије, с тим да приход од истог имања употребљава на потребе будућег Теолошког факултета, који се буде завео на нашем Универзитету а на потребе семинара тога факултета. Докле се овај Теолошки факултет не заведе на нашем Универзитету, Универзитет ће приход од ове куће употребљавати на издавање списа из канонског права и црквене историје. Универзитет неће моћи ову кућу отуђити, већ ће од прихода истог образовати фонд под именом ‘Фонд епископа нишког Никанора’. Списи који буду издавани помоћу овог фонда носиће на насловном месту напис ‘Издање Фонда епископа нишког Никанора’...”

Одлуком П бр. 3805 од 12. септембра 1922. министар просвете одобрио је да Универзитет прими легат епископа нишког Никанора. Међутим, тада су у кући – која је иначе била у оронулом стању, без канализације, а прозоре, врата и све друго требало је реновирати – становале три породице. Први светски рат, неисељени станари и оронуло стање су разлози што се њено привођење намени отегло дуги низ година после смрти завештаоца. Иако је после две године кућа стављена у функцију требало је још доста времена да се званично одобри оснивање овог фонда. Ректор Универзитета у свом писму министру просвете бр. 19909 од 29. децембра 1937. извештава да је Универзитетски сенат на својој седници од 3. септембра 1937. примио поклон епископа нишког Никанора, који је своју кућу у Београду на Косанчићевом венцу бр. 16 оставио за потребе Теолошког факултета и његовог семинара, па моли министра да одобри оснивање овог фонда. Након тога министар просвете је својим решењем бр. П. Бр. 51157/37 од 25. јануара 1938. коначно одобрио оснивање овог фонда.

Када су станари у кући епископа Никанора исељени декан Богословског факултета Димитрије Стефановић је 6. новембра 1923. писмено молио ректора да се ова зграда реновира за потребе сиромашних студената. Универзитетска управа је ову инвестицију одобрила на седници 8. новембра 1923. Након адаптације Интернат студената Богословског факултета у зимском семестру школске 1924/25. могао је да прими на становање 8 студената. Три године касније, 29. децембра 1927, Министарство просвете решењем бр. 17763 одобрило је Богословском факултету задужење за адаптацију куће епископа Никанора у износу од 30000 дин. Од ових средстава и новчане помоћи Светог архијерејског синода у 1928. подигнут је спрат и мансарда а постојеће просторије прилагођене су за интернат. Од

каноничног права, Стари српски рукописи у књижевности, Дубровник у прошлости и садашњости и др. (Видети Сава, епископ шумадиски. Српски јерарси, Београд 1996. 357; Енциклопедија српске историографије. Београд 1997.)

добровољних прихода у износу од 28826 дин. и позајмице од 13000 дин. набављен је инвентар, извршене унутрашње оправке (набављене сламњаче и ћебад, урађена електрична инсталација у згради, извршена оправка врата и прозора, урађена канализација, извршено кречење зграде и набављен угаљ за зиму). Капацитет интерната је тада повећан на око 50 места. Како су потребе биле много веће било је година када је у интернату становало и до 70 студената. Дом краља Александра могао је годишње да прими само 20-30 студената Богословског факултета. Остали студенти (200-300, касније и до 400) морали су да се сналазе на други начин.

Интернат је у школској 1928/29. на име ратних репарација из Немачке добио намештај и посуђе за кухињу која је отворена 1. априла 1929. Дирекција трамваја и осигурања јула 1932. заменила је у Дому пријемнике струје у секундарну мрежу од 50 ампера уместо 42 ампера и 380/220 волти уместо напона 206/120 волти.

Надзор у Дому управа Богословског факултета поверавала је неком од млађих професора, доцента или чиновника (проф. др Симеону Станковићу, доценту Душану Глумцу, Милутину Миленковићу, доценту Петру Ђорђевићу и другима). Касније је Домом управљао Одбор за ту намену, и у школској 1939/40. јеромонах Данило. Дозволе за становање у Дому издавао је у почетку Савет Богословског факултета, а касније Одбор Факултета (декан и 2 члана Савета Факултета и 3 студента као помоћници).

До маја школске 1926/27. стан у Дому је био бесплатан. Од тада су студенти за стан месечно плаћали 30 дин. за одржавање чистоће. Станарина се постепено повећавала: у школској 1928/29. износила је 50 а хранарина 250-300 дин.; у 1929/30. станарина 100-200 а хранарина 200-400 дин., у 1933/34. станарина 80-200 а хранарина 300 дин. месечно, у зависности од материјалног стања студента. Од прикупљених средстава Дом је уредно плаћао узете кредите од банке за доградњу и адаптацију и покривао трошкове које је имао током године.

Послови управљања Интернатом временом су се повећавали. Због тога је ректор Универзитета у акту бр. 7966 од 8. јула 1936. захтевао од Градског поглаварства града Београда да се рачун за воду за зграду на Косанчићевом венцу бр. 14 убудуће води на Универзитет – Интернат Богословског факултета и да се њему директно достављају рачуни. Након тога је Универзитетска управа на седници од 9. јуна 1936. одлучила да уплате студената Богословског факултета за мензу прикупља Богословски факултет а да о висини прикупљених средстава извештава рачуноводство ректората.

У недостатку финансијских средстава управа Универзитета 31. октобра 1936. питала је декана Богословског факултета може ли Свети архијерејски синод из својих средстава оправљати и одржавати задужбину епископа

нишког Никанора. У годишњим извештајима о раду Богословског факултета за 1937/38. и 1938/39. наводи се да је пре две односно три године Свети архијерејски синод преузео управљање Интернатом.

У току немачког бомбардовања Београда априла 1941. срушена је зграда Интерната и том приликом уништена сва имовина у њему. У прилогу дописа бр. 7333 од 20. октобра који је декан Богословског факултета доставио ректору Универзитета а овај министру грађевина пописана је ратна штета у Интернату:

1. 52 комада кревета у вредности	25000 дин.
2. 52 комада сламарица у вредности	7500 дин.
3. 120 комада ћебади у вредности	36000 дин.
4. 18 комада чаршава за кревете у вредности	27000 дин.
5. 100 комада јастучница у вредности	5000 дин.
6. 25 комада ормана у вредности	7500 дин.
7. 15 комада столова у вредности	3000 дин.
укупно	112000 дин.

После 6. априла 1941. овај Интернат студената Богословског факултета, односно задужбина епископа нишког Никанора, престао је да постоји.

*Фонд мис Џенкинс за библиотеку
београдског Богословског факултета*

Фонд је створен 10. фебруара 1922. прилогом Енглескиње мис Џенкинс од 1000 \$. Суму је преко епископа др Николаја (Велимировића) примио декан Богословског факултета прота Стеван Димитријевић. Разменом по тадашњем курсу добијен је износ од 59850 дин. Од те суме 50000 дин. уложено је на уложну књижицу код Хипотекарне банке. Остатак од 9850 дин. као депозит задржао је код себе први благајник овог фонда прота С. Димитријевић за текуће потребе библиотеке Богословског факултета. Исте године основан је Одбор за руковање овим Фондом у име Богословског факултета у саставу: прота С. Димитријевић, др Драг. Анастасијевић, др Радивој Јосић. Због одласка у Русију на дуже време благајник Фонда С. Димитријевић по одлуци Савета Богословског факултета од 16. јуна 1923. пренео је благајничку дужност на др Радивоја Јосића.

Главна улога Фонда мис Џенкинс била је помагање Богословског факултета у нужним набавкама и нужним исплатама, док пристигну средства из редовних факултетских или општеуниверзитетских кредита. По пристизању средстава дуг Фонду је нередовно враћан. Поред позајмица Факултету из овог Фонда позајмице су даване и Интернату Богословског факултета и Удружењу студената Богословског факултета, које према извештају од 16. новембра 1932. нису биле повраћене Фонду. Због тога је Фонд лоше ста-

јао са средствима у готовини. У таквим условима знатан део дугова је опроштен: 1) Удружењу студената Богословског факултета 4000 дин., 2) Богословском факултету за увођење канализације у Интернату факултета дато је 13000 дин., 3) 7000 дин. издато је Богословском факултету за одржавање Интерната и куповину библиотеке почившег проте панчевачког Стојишића, 4) за сеобу Богословског факултета у зграду у Крунској улици издато је 3758 дин. Поред тога Фонд није могао надокнадити из редовних средстава и неке своје веће издатке, као што су набавке књига и њихов транспорт. Тако на пример за велику количину књига које је прота С. Димитријевић купио у Русији само су делимично надокнађена средства Фонду.

До 16. новембра 1932. на уложених 50000 дин. добијено је 8074 дин. камате, што је са готовином износило 67924 дин. Међутим на уложеној књижици тада је било свега 15143 дин. и код благајника 1453 дин. Остатак расхода како наводи благајник овог Фонда био је следећи: на терет фонда пале су суме: 6518,17 дин. на име разлике у курсу и 2487,83 дин. чист губитак због мање вредности енглеског новца у 1928. години; за транспорт књига из Русије дато је 9688,70 дин. и 1442,70 дин. за њихову лежарину; за купљене књиге од бечке књижаре Хердер 1699,55 дин. и 1574 дин. ранијег дуга; порез на име Српског православног свештенства 158,44 дин.; за канализацију Интерната Факултета и за књиге Интерната 20000 дин.; удружењу студената БФ 4000 дин. и Богословском факултету 8000 дин., од којих је фонду повраћено 4242 дин. Благајник др Радивој Јосић тражио је 31. 12. 1932. да се разреши благајничке дужности, што је и прихваћено.

После више исплата и уплата у 1933. години² стање Фонда мис Ценкинс на дан 20. октобра 1933. било је следеће: примања 24437,11 дин., издаци према одобрењу Савета Богословског факултета за књиге опште библиотеке и семинара 16974 дин.

Декан Богословског факултета 4. јула 1934. упутио је акт Државној хипотекарној банци о новцу по приложеној књижици бр. 1566, књ. X лист 324/456, књижицу поништити а новац предати доносиоцу овог акта М. Миленковићу. Тако је Фонд мис Ценкинс после више од деценије успешног рада престао да постоји. Преостала средства утрошио је Богословски факултет, за чије потребе је био и основан.

² Ранији дуг „Народној старини“ из Загребa за књиге 383 дин. Налог Држ. хип. банци 27. 3. да се за библиотеку Богословског факултета исплати 10000 дин. Благајник Интерната Д. Димитријевић 7. 3. доставио је 2000 дин. на име дуга. 39 књига из Загребa коштало је 783 дин. Признаница на 600 дин. код Задруге српског православног свештенства. Суплент гимназије у Врању М. Миловановић отплатио је дуг 3758 дин. Рачун за књиге за Семинар за догматику 1600 дин. Рачун за књиге код књижаре Фрањо Бах 3352 дин. Рачун за књиге код књижаре Геца Кон 1600 дин. Признаница за аконтацију на 1000 дин. Рачун за књиге од 500 дин. Рачун за превоз 7 сандука књига и факултетског намештаја 75 дин. Рачун у 1934. за израду слике Св. Сава 250 дин. и такође у 1934. трошкови са Софијом 8614 дин.

Фонд патријарха Димитрија (Павловића)

Подаци о Фонду патријарха Димитрија су оскудни. Патријарх Димитрије је својим тестаментом из 1926. и каснијим допунама своју имовину, која је била знатна, завештао члановима своје бројне породице, црквама и манастирима (11), просветним и хуманитарним друштвима и удружењима (17), што је извршено 1931. Према распоредном решењу Среског суда за град Београд надлежног по маси почившег српског патријарха Димитрија Универзитет у Београду примио је 100 комада обвезница ратне штете у номиналном износу од 1.000000 дин. за увећање његовог фонда од 50000 дин. при Богословском факултету Универзитета у Београду „за уређење стручног богословског часописа и за издавање малених књижица и листића јеванђелске моралне садржине за народ“. У вези са овим решењем на предлог Савета Богословског факултета Универзитетски сенат на својој седници од 24. фебруара 1937. примио је поклон и умолио министра просвете да сходно чл. 6 Закона о задужбинама и чл. 4 Опште уредбе Универзитета одобри оснивање овог Фонда. Својим актом П. бр. 45934 од 8. децембра 1937. министар просвете је одобрио да се поклоном Његове Светости поч. патријарха српског Димитрија (Павловића) у износу од 100 комада обвезница ратне штете у номиналном износу од 1.000000 дин. увећа његов ранији фонд од динара 50000 при Богословском факултету Универзитета у Београду „за уређење стручног богословског часописа и за издавање малених књижица и листића јеванђелске моралне садржине за народ“.³ Часопис „Богословље“, основан 1925. материјалном потпором српског патријарха Димитрија, излазио је као орган Православног богословског факултета четири пута годишње од 1926. до краја 1940; обновљен је 1957, од када излази два пута годишње. Уредник првих 15 годишта био је Димитрије Стефановић.

³ Архив Југославије, Министарство просвете КЈ (66), ф. 155. Димитрије Павловић (Пожаревац 1846 – Београд 1930), патријарх српски 1920-1930, основну школу и пет разреда гимназије учио је у Пожаревцу. Великом Селу и Београду. где је завршио и Богословију. Потом је био учитељ у више места, а 1870. рукоположен за ђакона. Када је остао удовац завршио је Филолошки факултет на Великој школи, па био суплент и професор у Богословији у Београду. Од 1884. до 1889. био је епископ нишки. У Монпељеу (Француска) студирао 3. године књижевност и философију и две године студирао на Пољопривредној академији. 1898. био државни саветник и епископ шабачки, а 1905. изабран за митрополита Краљевине Србије. За време Првог светског рата са српском војском прешао је Албанију. Када је успостављено редовно стање у Српској патријаршији, изабран је за првог патријарха уједињене Српске православне цркве 1920-1930. Радио је на првом уставу СПЦ, као и на књижевном пољу. Његово издање Хиландарског типика Св. Саве и данас се у науци сматра за најбоље. Настојао је да канонизује Деспота Стефана Лазаревића и написао му службу, што Свети архијерејски сабор није прихватио. Од његовог завештања подигнут је храм Св. Димитрија у селу Ратковић и храм Покрова пресвете Богородице у Београду и покренут часопис „Богословље“, орган Богословског факултета у Београду. Основао је у Београду Фонд за изнемогле свештенике и њихову сирочад (видети Сава, епископ шумадијски, Српски јерарси, Београд 1996, 163).

Зетски потпорни фонд из 1934.

Митрополит Црногорско-приморски др Гаврило (Дожих) у свом акту ректору Универзитета у Београду од 6/19. априла 1934. писаном на Цетињу изразио је своју жељу за оснивањем фонда. У писменом завештању митрополита каже се:

„На Православном Богословском факултету Универзитета у Београду, школу је се повећи број студената из поверене ми Црногорско-Приморске Митрополије. То су махом синови сиромашних родитеља и оскудевају у најнеопходнијим потребама за школовање и издржавање своје. Да би им се унеколико олакшало, оснивам у ту сврху засебну закладу, која ће носити име:

‘ЗЕТСКИ ПОТПОРНИ ФОНД за новчану помоћ сиромашним ученицима Православног Богословског факултета на Универзитету у Београду из области Црногорско-приморске Митрополије, који је основао Митрополит Гаврило 1934. године’.

За овај фонд прилажем двадесет и пет (25.000) хиљада динара, као његов почетни неприкосновени капитал. Стараћу се, да по могућству и ја лично и црквене установе повјерене ми Митрополије, доприносима повећамо овај капитал „Зетског Потпорног Фонда“. Овом фонду могу додавати основне прилоге и друге установе и поједини добротвори и пријатељи наше богословске омладине, како то буде нарочитим Правилником установљено.

Жеља је и опорука моја:

1) Да се од прихода неприкосновеног капитала овог фонда 1/4 капиталише, а 3/4 да се издају као помоћ споменитим ученицима из Митрополије Црногорско-Приморске;

2) Да се помоћ издаје само оним ученицима који су положили испите у року прописаном Уредбом Православног Богословског факултета Универзитета у Београду;

3) Да о помоћи из овог фонда рјешава Професорски Савјет Богословског факултета, који ће у сагласности са потписаним донијети посебни Правилник фонда;

4) Да се годишњи извјештај о стању фонда доставља преко деканата поменутог Богословског факултета, Митрополији Црногорско-Приморској на Цетињу. Част ми је умолити Господина Ректора, да изволи надлежним путем издејствовати одобрење оснивања овог фонда“.⁴

Обавештење о оснивању Фонда истог дана митрополит Дожих је упутио и Богословском факултету у Београду. Савет Богословског факултета примио је жељу митрополита Дожића, а 29. јуна исте године и завештана средства од 25000 дин. Декан Факултета је у своје и име госпoде наставника изјавио благодарност митрополиту што је на овај начин учинио чврст темељ за потпомагање сиромашних студената из Црногорско-приморске митрополије и тиме Факултету учинио велику част.

⁴ Архива Богословског факултета у Београду.

Ректор Универзитета у Београду Владимир Ћоровић у складу са својим овлашћењима актом бр. 7453 од 2 јула 1935. наредио је да се из 14 постојећих фондова при Универзитету под уобичајеном каматом Државне хипотекарне банке за Задужбину Луке Ћеловића Требињца узме на зајам сума од 1.500000 дин. (из Зетског потпорног фонда позајмљено је 25000 дин.).

Правилник Зетског потпорног фонда донесен је 27. јуна 1936. У правилник су уграђене све ставке из завештања митрополита Дожића: да се 3/4 фонда издаје редовним, примерним и добрим студентима из Црногорско-приморске митрополије о Св. Сави (суму одређује Савет Богословског факултета), да Савет Факултета сваке године доставља митрополиту Дожићу извештај о стању Фонда и додељеној помоћи, да се правилник о Фонду може мењати уз сагласност завештаоца и Савета Факултета и ако би Зетски потпорни фонд престао да постоји његова имовина прелази у својину Митрополије Црногорско-приморске. Са оснивањем овог Фонда сагласио се и Универзитетски сенат на седници од 5. фебруара 1937. Универзитетска управа на својој седници од 13. октобра 1938. расписала је конкурс за стипендије из 7 универзитетских фондова, међу којима и једног студента Богословског факултета.

Према извештају декана Богословског факултета стање Зетског потпорног фонда на дан 23. јанура 1939. било је 28420 дин., а 31. децембра 1940. 30506 дин. и камате 1135 дин., што је укупно износило 31641 дин.

Из Зетског потпорног фонда о Св. Сави 1941. награђена су 3 студента V семестра Богословског факултета: Јагош Николић и Војислав Новаковић са по 1500 дин. и Веселин Булатовић са 1750 дин.⁵ Из Фонда Њ. В. краља Александра о Св. Сави 1941. награђен је по један студент на сваком факултету. На Богословском факултету награду је добио Добривоје И. Нешковић за рад „Духовни живот у архијерејском намесништву грузанском као резултат историјског развитака“. О Св. Сави 1941. награде студентима додељене су и из других фондова:

1) Благоје Ст. Рајковић, награда од 2000 дин. из Задужбине Луке Ћеловића Требињца за рад „Наше национално васпитање“;

⁵ Видети Архив Србије, Универзитет у Београду, Ф. I, бр. 605/1941. Гаврило Дожић (Доњи Врујци, Морача 1881 – Београд 1950), патријарх српски 1938-1950. Замонашио се 1900. После завршене Богословско-учитељске школе у Призрену и Цариграду постављен је за учитеља у Дечанима, потом је завршио Богословски факултет и докторат у Атини. био секретар манастира Хиландар. референт за црквено-школска питања при Српском посланству у Цариграду, где је био и управитељ Српске основне школе. Француски језик слушао је у Француској и Швајцарској. Изабран и хиротонисан за митрополита рашко-призренског 1911, а 1913. премештен за митрополита обновљене Пећке епархије и исте године за митрополита црногорско-приморског и 1938. за патријарха српског. Његовим залагањем подигнута је зграда Интерната студената Богословског факултета у Београду и настављени радови на храму Св. Саве у Београду. За време Другог светског рата немачке окупационе власти су га ухапсиле и спровеле у логор Дахау, где је дочекао ослобођење. Сахрањен је у порти Саборне цркве у Београду (видети Српски јерарси, стр. 107-108).

- 2) Урош В. Јовановић, награда од 1000 дин. из Фонда Митрополита руског Антонија и награда од 500 дин. из Фонда почившег протојереја Алексе Илића за рад „Хуманост у нашим народним песмама“;
- 3) Стојан Орел, награда од 1000 дин. из поклона Савеза набављачких задруга државних службеника за рад „Развитак задругарства код Срба“;
- 4) Миливоје С. Станковић, награда од 2000 дин. из Фонда почившег протојереја Алексе Илића за рад „Православно учење о спасењу“ и награда од 1000 дин. из истог фонда за рад „Религија и породица“ (свега 3000 дин.);
- 5) Стојан Вид. Лазаревић, награда од 2000 дин. из Фонда почившег протојереја Алексе Илића за рад „Карактеристика Цариградског и Антиохијског друштва по делима Св. Јована Златоустог“;
- 6) Добривоје И. Нешковић, награда од 1500 дин. из Фонда почившег протојереја Алексе Илића за рад „Религија и породица“;
- 7) Никола Д. Митић, награда од 1200 дин. из Фонда почившег протојереја Алексе Илића за рад „Однос човека према божанству у Старом завету“;
- 8) Ђорђе Пејовић, награда од 700 дин. из Фонда почившег протојереја Алексе Илића за рад „Хуманост у нашим народним песмама“; Војислав Косовац, наградом од 600 динара из Фонда почившег протојереја Алексе Илића за рад „Исус Христос о свом другом доласку“.⁶

Фонд Персиде и Николе Трифуновића из 1938.

У свом тестаменту бр. 2319/33. Никола Трифуновић, протопрезвитер београдски, завештао је: у тачки 5 „Моју библиотеку остављам Теолошком факултету Универзитета у Београду“; у тачки 12 „када се једна трећина прихода по тачки 11. под б) [ту се говори о имању које је оставио Патријаршијском управном одбору од чијег се чистог прихода оставља једна трећина] намножи капитал у суми до 20.000 динара од чега се даје 10.000 динара Теолошком факултету у Београду и тиме образује Фонд Персиде и протопрезвитера београдског Николе Трифуновића и са интересом награђује о Св. Сави најбоље израђени темат. Фондом да рукује Теолошки факултет.“

Ректор Универзитета у Београду својим актом бр. 19057/1937 обавестио је министра просвете да је Универзитетски сенат на седници од 22. и 23. децембра 1937. сходно члану 4 Опште уредбе о Универзитету а по саслушању Савета Богословског факултета примио завештање поч. Николе Трифуновића протопрезвитера београдског у циљу оснивања „Фонда Персиде и Николе Трифуновића протопрезвитера београдског“ за награде светосавских темата на Богословском факултету. Решењем бр. 35047 од 17. септембра 1938. министар просвете одобрио је оснивање овог фонда.⁷

⁶ „Политика“, 28. јануар 1941, стр. 11-12.

⁷ Видети: Архив Југославије. Министарство просвете КЈ (66), ф. 155

*Фонд професора Александра Доброклонског
и његове супруге Марије из 1938.*

Актом бр. 4340 од 8. априла 1938. ректор Универзитета у Београду обавештава министра просвете да је Универзитетски сенат на седници од 26. марта 1938. сходно чл. 40 Опште уредбе о Универзитету а по саслушању Савета Богословског факултета одлучио да прими поклон поч. Александра Доброклонског, бившег контрактуалног професора Богословског факултета, у износу од 15000 дин. за оснивање „Фонда професора Александра Доброклонског и његове супруге Марије“ из чијег ће се прихода награђивати светосавски темати из предмета Опште историје хришћанске цркве. Министар просвете својим актом од 20. априла 1938. одобрио је

„да се од поклона поч. Александра Доброклонског, бившег контрактуалног професора Богословског факултета Универзитета у Београду, у износу од 15.000 динара оснује Фонд професора Александра Доброклонског и његове супруге Марије из чијег ће се чистог прихода награђивати светосавски темати из опште историје хришћанске цркве“.⁸

Помоћ Богословском факултету из фонда Луке Ђеловића Требињца

Познати трговац Лука Ђеловић Требињац, велики добротвор Универзитета у Београду, 13. децембра 1925. основао је задужбину за „помагање настав-

⁸ Александар Павлович Доброклонски рођен је у свештеничкој породици 1856. у Московској губернији (Русија). Школовао се у Законоспасовском духовном училишту и у Московској духовној академији. на историјском одељењу. коју је завршио као први у рангу 1880. По магистарском раду „Дело Факунда, епископа Гермисанског, у заштиту трију поглавља: Из епохе петог Васељенског сабора“ прочуо се у Русији и у Европи. Од 1880. до 1892. предаје Општу црквену историју, а делом и грађанску и руску црквену историју у богословским средњим школама. За приватног доцента Опште црквене историје на Московској духовној академији Московског универзитета изабран је 1892. Од 1889. постаје ванредни, касније и редовни професор Новоросијског универзитета у Одеси на катедри Опште црквене историје. вршећи истовремено и дужност декана Факултета и уредника часописа „Записи Новоросијског универзитета“. Овде је докторирао са темом „Преподобни Теодор исповедник и игуман студитски: Његова епоха, живот, рад и дело“, чиме је стекао славу светског научника из области црквене историје. У својим радовима пажњу је посветио међусобним односима цркве и државе, а пре свега одбрани црквене слободе. И Факуд Гермисански (у Картагенској цркви у време Јустинијана) на западу и Теодор Студитски на истоку (у доба иконоборачких царева византијских) борили су се за независност цркве Христове, а против мешања државне власти и светске силе у питања вере и светиња људске душе. При том Доброклонски није мешао црквену слободу са клерикализмом, својственом каснијем западном хришћанству. Посебно је значајан његов рад о примеру монаха Теодора Студита као симбола унутрашње слободе источне Цркве „како су византијски цареви тежили да потчине својој власти управљање пословима цркве ипак нису могли, нису смели да избришу из византијског законодавства принцип немешања у чисто цркве ствари“. После Октобарске револуције Доброклонски долази у Југославију. Након оснивања Богословског факултета у Београду изабран је за контрактуалног редовног професора за Општу историју цркве на ком положају остаје до смрти 1937. Као најстарији професор по годинама и професорској служби председавао је првим Професорским саветом на Факултету и радио на изради уредбе и организацији Богословског факултета и састављању плана предавања. У Београду је наставио да пише студије из Црквене историје и курсеве (скрипте) за студенте. Његова библиографија садржи 30 радова, од којих је у Русији објављено 17 а остали у Југославији. Неки радови, како истичу његови биографи, остали су незавршени. (Видети А. Јевтић, др Александар Павловић Доброклонски. „Богословље“. Београд 1988. св. 1-2, стр. 83-86.)

но научних циљева и награђивање најбољих радова студената“. Из фонда овог добротвора давана су замашна средства за наставне и научне потребе Богословског факултета.

Ректорат Универзитета доставио је 23. јуна 1931. одлуку Универзитетског сената о додели помоћи из Фонда Луке Ћеловића Требињца факултетима у износу од 243025,26 дин., од чега Богословском факултету 30000 дин. (за куповину пијанина 10000, за научну екскурзију у Цариград и на Свету Гору једном наставнику 3000 и помагачима 6000, Лазару Мирковићу за рад у Марковом манастиру 4000, Бориславу Лоренцу за научне студије 3500, Радивоју Јосићу за научне студије 3500 дин.). Обавеза сваког корисника средства била је да поднесе извештај и о урађеном послу за које су добијена средства и рачуне о утрошеним средствима.

Савет Богословског факултета на седици од 29. јуна 1932. разматрао је пријаве за доделу помоћи из Фонда Луке Ћеловића Требињца и ректору Универзитета предложио 6 својих професора да им се изда новчана помоћ за научна истраживања у земљи и иностранству у овој години у укупном износу од 30000 до 33000 дин. Ректорат Универзитета у акту бр. 5098 од 24. јуна 1933. обавестио је декане факултета о додељеној помоћи. Богословски факултет је тада добио 20000 дин.

Факултетима је из Фонда Луке Ћеловића Требињца помоћ додељена и 1933. Пошто студенти нису разврстани по факултетима детаљнијим истраживањима треба установити о којим студентима Богословског факултета се ради.

Ректор Универзитета актом бр. 6505 од 14. јула 1934. обавестио је декана Богословског факултета да је за научна истраживања професорима овог Факултета из Фонда Л. Ћеловића додељена помоћ у износу од 11500 дин., и то Димитрију Стефановићу, Радивоју Јосићу, Јордану Илићу, Атанасију Поповићу и Стевану Димитријевићу по 2000 дин. сваком, учитељу за музичке студије Кости Манојловићу 1500 дин.⁹

Неколико година касније декан Богословског факултета актом бр. 3985 од 9. децембра 1936. обавестио је ректора да је Универзитетски сенат својом одлуком од 5. јула 1934. доделио Богословском факултету суму од 11500 дин. и известио га о њеној поменутој подели шесторици професора за научна истраживања.¹⁰ Поред ових средстава Богословском факултету је из Фонда Луке Ћеловића Требињца на седници Одбора овог Фонда од 25. јуна 1936. додељена помоћ од 25000 дин.

Фонд Луке Ћеловића наставио је и даље да помаже наставне и научне потребе Богословског факултета. Декан овог Факултета актом бр. 1164 од 3. јула 1937. обавестио је ректорат да је средства која му је из Фонда Луке

⁹ Архива Богословског факултета у Београду.

¹⁰ Архив Србије, Универзитет у Београду, Ф. I. бр. 44/1936.

Ћеловића одобрио Универзитетски сенат 18. јуна 1937. за 1936. у износу од 30000 дин. поделио следећим професорима: Лазару Мирковићу 2800, Бориславу Лоренцу 4000, Димитрију Стефановићу, Јордану Илићу и Радивоју Јосићу по 3000, Душану Глумцу 10200 и Кости Михаиловићу 1000 дин.

Универзитетски сенат на седници од 6. јуна 1938. доделио је помоћ Богословском факултету за 1937. у износу од 40000 дин. Средства су дата дедеторици професора за научне и просветне сврхе: Душану Глумцу за издавање уџбеника 10500, Лазару Мирковићу за штампање уџбеника 15000, Јустину Поповићу 3000, Димитрију Стефановићу, Бориславу Лоренцу, Радивоју Јосићу и Јордану Илићу, Атанасију Поповићу и Петру Ђорђићу по 2000 дин.

И у 1939. добијена је помоћ из Фонда Луке Ћеловића у износу од 40000 дин. Средства су распоређена на следећи начин: за библиотеку факултета 9.000, Петру Анагностију, асистенту Тех. факултета, за израду идејних скица нове зграде Богословског факултета 1000, за научне сврхе професорима Д. Стефановићу, Б. Лоренцу, Р. Јосићу, Ј. Илићу, А. Поповићу и П. Ђорђићу по 5000 дин. свакоме.

И следеће 1940. Фонд Луке Ћеловића доделио је Богословском факултету 40000 дин. Средства су дата за научне сврхе професорима: Д. Стефановићу, Р. Јосићу, Б. Лоренцу, Ј. Илићу, Д. Глумцу, А. Поповићу, Ј. Поповићу, П. Ђорђићу, В. Фрадинском по 4.000 динара свакоме и 4000 дин. помоћ часопису „Богословље“.

Из Фонда Луке Ћеловића додељена је и за време рата 1942. помоћ у износу од 42000 дин. следећим професорима Богословског факултета: Л. Мирковићу 15000, Ф. Гранићу 10000, П. Ђорђићу 8000, Д. Анастасијевићу, В. Фрадинском и Ћ. Слијепчевићу по 5.000, Д. Стефановићу, Б. Гардашевићу, М. Ердџану и Ч. Драшковићу по 3000 и Д. Несторовићу 2000 дин.

*Помоћ студентима Богословског факултета
из других фондова и задужбина*

Помоћ Српске православне цркве. Српска православна црква водила је бригу за судбину вредних и сиромашних студената и старала се да добије свештенство са високом богословском спремом. Њену помоћ примало је више студената. У сачуваним архивским или штампаним примерцима годишњих извештаја о раду Богословског факултета забележено је да је помоћ Св. Архијерејског синода у 1935/36. примало 87 студената по 300-500 дин. и 10 страних студената по 800 дин. месечно; 1936/37. помоћ Св. Синода по 300-800 дин. и годишњу помоћ од 2000 дин. за уписнину и таксе примало је 70 питомаца; 1937/38. – 88 студената, а страни студенти 800 дин. и 1000 дин. за уписнину; 1938/39. – 98 спипендиста 300-800 дин. и 1000 дин. за уписнину и таксе.

Управни савет Српске патријаршије 1935/36. и 1936/37. стипендирао је 1 студента са 600 дин. месечно.

Епархије Српске православне цркве стипендирале су студенте по потреби: 1935/36. – 16 стипендиста по 100-600 дин. месечно, 1936/37. – 9 по 300-800 дин., 1937/38. – 11 по 200-600 дин. месечно, 1938/39. – 4 питомца по 600 дин. месечно итд.

Фонд Симе Игуманова Призренца стипендирао је повремено по 1 студента са 500 дин. месечно.

Државно благодјејање примали су у просеку по 2 студента Богословског факултета годишње, 1924/25. чак 8 студената.

Фонд Његовог Величанства краља Александра давао је 1 стипендију годишње у висини од 1000 динара и више награда за светосавске темате. У школској 1934/35. Фонд је поклатио 19144,50 дин. за награђивање светосавских темата.

Фонд Станојла и Драгиње Петровић из Београда често је награђивао студенте Богословског факултета: 1924/25. награђени су 3 студента и 2 темата о Св. Сави, 1925/26. 2 стипендије и једнократну награду за једног студента, 1926/27. награђен је 1 студент, 1927/28. 1 стипендиста, 1928/29. 3 стипендиста по 500 дин. месечно (Влајко Убавкић...) и 4 студента су добила једнократну помоћ од 500 дин. (Јован Јоветић, Никола Поповић, Лука Вукомановић, Трипко Ђукановић), 1935/36. било је 9 стипендиста са 100-400 дин., 1936/37. 12 стипендиста са 200-400 дин. месечно, 1937/38. 5 стипендија по 600 дин.; 1938/38. 5 питомаца по 600 дин.

Помоћ Државног одбора редовно је добијало по неколико студената руске националности.

Остојићева заклада из Суботице стипендирала је годишње по 1 студента.

Фонд Марије и Николе Грандафила из Сремских Карловаца: 1925/26. 1 стипендија, 1927/28. 4 стипендије, 1928/29. 8 стипендија по 800 дин. годишње и 8 студената је примило помоћ овог Фонда.

Задужбина Саве Поповића из Госпођињаца (Бачка) 1928/29. 1 стипендија од 2000 дин.

Темишварска епархија односно епископ Георгије Летић давао је с времена на време по 1 стипендију и повремену помоћ неком од студената по 500 дин.

Поклон општине београдске за награђивање светосавских темата у вези са општином београдском у износу 4000 дин.

Фонд Катарина А. Вучићевић за спомен свог поч. мужа Атанасија Вучичевића, свештеника из Малог Пожаревца, за помагање сиромашних студената Богословског факултета. Стање овог Фонда на дан 1. јануара 1935. било је 5963,50 дин.

Друштво Св. Саве давало је стипендије студентима Богословског фа-

култета: 1935/36. 6 стипендија по 200-300 дин. месечно, 1936/37. 11 стипендија по 150-300 дин. месечно.

Заклада Јосифа Димитријевића 1935/36. стипендирала је 1 студента са 800 дин.

Поклон породице поч. проте Алексе Илића за награђивање светосавских темата у износу 10260 дин. награђено је 10 студената.

Поклон Трифуна Аранђеловића 1934/35. за награђивање 1 светосавског темата са 500 дин.

Фонд Шемаје Демаје од 54000 дин. за награђивање студената.

Резиме. На основу завештања при Богословском факултету установљени су и у раду обрађени следећи фондови: Фонд епископа нишког Никанора Ружичића (кућа на Косанчићевом венцу у којој је био смештен Интернат за студенте); Фонд мис Џенкинс (за набавку књига за библиотеку Факултета); Фонд патријарха српског Димитрија (из кога је покренут часопис Факултета „Богословље“ и издаване књиге јеванђелске моралне садржине); Фонд Персиде и Николе Трифуновић (за награду светосавских темата) и Фонд Александра Доброклонског и његове супруге Марије (за награду светосавских темата из Опште историје хришћанске цркве). Повремену помоћ студенти Богословског факултета примали су и из других приватних и државних фондова који се помињу у тексту. Рад је урађен на основу архивске грађе Универзитета у Београду, Министарства просвете Краљевине Југославије и Богословског факултета.